

SÄKERHETSRAPPORT

Handhavandefel av klättersela med standardspänne

Inledning

Den här rapporten behandlar inte enbart en enskild incident utan snarare en typ av företeelse som är återkommande. Därför kallas denna rapport Säkerhetsrapport, istället för incidentrapport. Denna rapport tar avstamp i ett tillbud (d.v.s. en händelse som inte ledde till personskada) som inträffade den 2 januari i en inomhusanläggning.

Bakgrund

Den 2 januari 2014 klättrar ett replag i en inomhusanläggning. Efter genomförd kamratkontroll klättrar mannen till toppen av väggen. Han sätter sig ner i selen för att bli nedsänkt till marken. När selen belastas öppnas midjebältet helt. Klättraren lyckas behålla balansen och kan hålla sig upprätt till han får assistans av en klättrare intill. Han låser selen ordentligt för att sedan kunna klättra ner till marken.

Hur gick det till?

Selen som klättraren använder har ett spänne i midjan som måste träs igenom för hand. När selen tas på så träs slingan i midjebältet endast genom första hålet och sedan tillbaks genom den lilla öglan som ska hålla undan slingan så att den inte hänger och slänger (se bild 1).

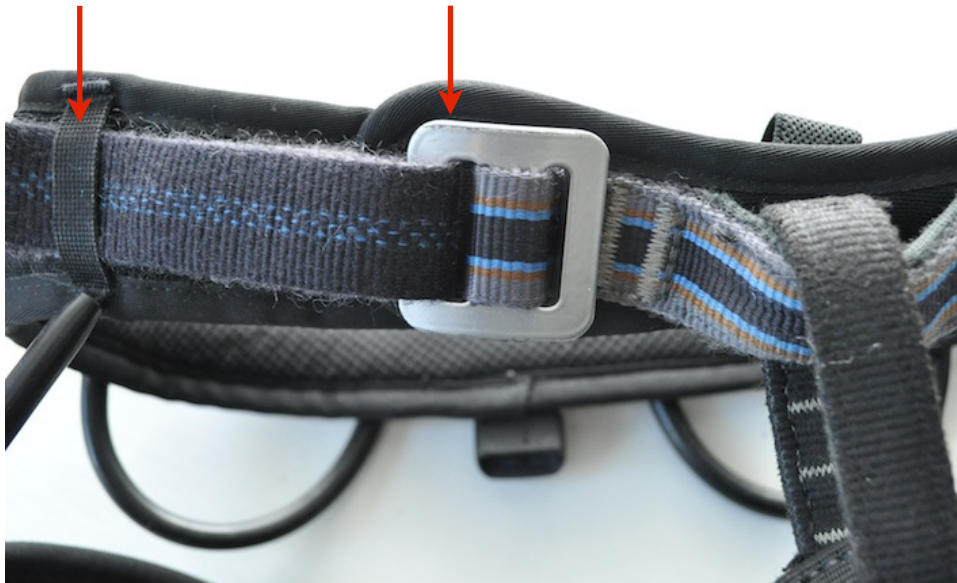

bild 1

Två frågor följer direkt av denna beskrivning:

1. Hur kunde selens spänne träs fel?
2. Hur kunde kamratkontrollen missa detta?

Handhavandefel p.g.a. bristande uppmärksamhet

Efter samtal med klättraren så framkommer att han ansåg sig själv vara alldeles för trött för att klättra denna dag. Vid ett tillfälle sa han detta till sin kamrat men tar ändå beslutet att klättra. Det är mycket möjligt, och även ganska sannolikt, att handhavandefelet orsakas av att klättraren är trött och har tankar på annat håll. Handhavandefel tenderar att komma med trötthet.

Bristfällig kamratkontroll

Hur detta felträdda spänne passerar kamratkontrollen kräver lite noggrannare analys. När man tittar på spännet till selen (visuell kontroll) så kan det vara så att man letar efter att kunna se båda sidorna på spännet (bild 2). Ser man båda sidorna så är det fel. Detta är också det vanligaste handhavandefelet med denna typen av spänne (som i denna rapport kallas 'standardspänne'). Ser man inte båda sidorna, kan man tro att spännet är ok, fastän det inte är det. Något som förstärker tron om att spännet är ok är att man inte har någon slingände som pekar framåt mot centralögglan (bild 1 & 3). Det ser alltså (nästan) ut som det ska. Detta handhavandefel är livsfarligt! Korrekt låst spänne ser ut som på bild 4. Tillverkarna av selar har ibland olika mönster på fram- och baksida av slingan, precis som på bilden, för att ytterligare underlätta visuell kontroll.

bild 2

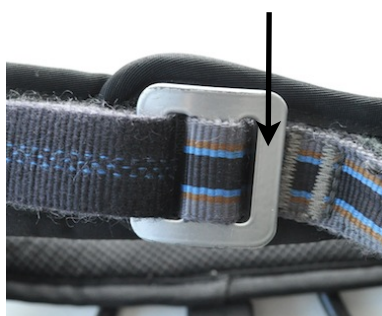

bild 3

bild 4

Handgriplig kontroll

Men förutom den visuella kontrollen så genomfördes även en handgriplig kontroll. Även denna missade att upptäcka felet. Hur ser då en vanlig handgriplig kontroll av midjebältet ut och vad försöker den kontrollera? Vanligt är att den som kontrollerar selen drar lite i midjebältet för att förvissa sig om att den sitter över höften, ej kan glida ner och att den ej öppnar sig vid denna belastning. Men denna kontroll försvåras av att det ibland sitter en kardborre (bild 5) som ska hålla ihop midjebältet för att underlätta påtagning. Sitter kardborren dessutom på ett elastiskt band (bild 6) så fäster den ofta både bättre samt att den gör att det känns som om selen sitter tajt och därmed bra. Det har hänt att spännet inte träs igenom alls p.g.a. dessa kardborrar. Evidens för såna tillbud finns i incidentdatabasen. Uppenbart vid dessa fall är att ingen, eller en mycket bristfällig, kamratkontroll genomförts. En handgriplig kontroll av selens midjebälte och spänne är alltså inte tillförlitlig och tillräcklig för att avgöra om selen är låst korrekt, utan visar endast att midjebältet har rätt storlek och att spännet inte går upp av handkraft.

bild 5

bild 6

Den erfarnas fadäs

Nästan precis ett år innan tillbudet i denna rapport, råkade Lars Grankvist ut för samma sak. Han berättar om händelsen som kunde ha kostat honom livet:

”Jag klättrar med en kompis och vi gör kamratkontroll (KK) innan jag leder upp en vertikal led. På toppen så ser jag till att hon märker att jag är uppe genom att titta ned och göra ett tecken på att jag vill bli nedsänkt. Det går bra, endast en knapp meter innan jag fångas upp av ett stramt rep och blir långsamt nedfirad. Vi knyter ur oss, men behåller selarna på. Hon leder samma led som jag, och vi gör såklart KK. Därefter förflyttar vi oss till den överhängande delen av väggen och jag leder på nytt (KK nu också!). Denna led har jag gjort tidigare och vet att man alltid ”faller” ett par meter innan man fångas upp av andremans låsanordning. Men denna gång åker klätterselens lås upp! Jag blir hängande i benslingorna 15m upp. Inser genast vad som hänt och får hålla i mig lätt med händerna för att inte hamna upp och ned i benslingorna.”

Lars Grankvist bild: Jonas Paulsson

Lars Grankvist är en mycket erfaren klättrare och har klättrat i över 35 år, på såväl korta leder som långturer, sport och traditionellt och gjort massor av nyturer. Lars fortsätter:

Hur säkerhetsmedveten jag har varit vet jag inte, men jag tror mig veta att ingen av mina många replagskompisar har haft anledning att ifrågasätta mitt agerande under en klättring. Begreppet kamratkontroll, KK, har inte funnits i min/vår värld tidigare utan det är först de senaste åren som det via inomhusväggarna och SKF blivit ett begrepp som vi har lärt oss att förhålla oss till och acceptera. Har nog i början tyckt att det varit lite löjligt med KK, men på senare tid har jag allt oftare klättrat med relativt nya klättrare och dessa har fått mig på andra tankar. Så de åren har jag utfört KK vid varje start på en ny led. Likväl höll jag på att åka ur min klättersela...”

Även i detta fall hade kamratkontrollen genomförts på ett bristfälligt sätt. Lars berättar vidare om sin erfarenhet:

”Det jag och hon lärde oss är att vid KK inte bara titta på inknytningen hos mig och min klätterkompis utan också hur selen är påsatt. Och det skall man göra vid VARJE ny led man gör. Ibland byter man nämligen replagskompis under en dag och den personen kan ha satt på sig selen tidigare, utan att jag såg hur.”

Hur undviker du att det händer dig?

• Ta bort korbarrar och elastiska band på midjebältet

Sprätta bort korbarrarna helt eller klipp av det elastiska bandet på selar med standardspänne.

• Använd sele med snabbspänne

De flesta nyproducerade modellerna av selar har det så kallade snabbspännet som redan är genomträtt. Eftersom man inte behöver trä spännet vid varje användning så är risken mindre att man glömmer det. Det går att trä spännet fel men sannolikheten för detta är mindre.

• Gör en korrekt kamratkontroll

Att dra i selens midjebälte räcker inte för att veta att selen är låst korrekt. För att ta reda på om selens spänne är låst korrekt krävs en noggrann visuell kontroll av spännet. Se till att tröjan inte skymmer

detaljerna på selen ni ska kontrollera, och gör den det, be dem visa hela selen, även om det kanske känns lite fånigt.

Tips till instruktörer

Ett sätt att få era elever på kursen fullt medvetna om selens konstruktion och hur den ska kontrolleras är genom att låta dem göra en felsökning efter felträtt spänne.

Avslutande ord

Det är långt ifrån första gången denna typ av tillbud inträffar och tyvärr kommer det att inträffa igen. Förhoppningsvis kan denna rapport bidra till att det inte händer dig. Att Lars Grankvist berättar ärligt och öppet om sina erfarenheter är oerhört värdefullt. Genom att dela erfarenheter och själv vara noggrann med t.ex. kamratkontroll, är du med och påverkar. För till syvende och sist så handlar ju detta om att hålla oss själva och våra vänner vid liv, för att kunna göra det vi alla älskar - att klättra.

Var rädda om er där ute, och inne!

Tack till Lars Grankvist för berättelsen, Nikki Hammarström och Jonas Paulsson för bilder, och Bobo Gustavsson för korrektur.